Anul III. — Nr. 9. Decemvrie 1937.

INSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

CUPRINSUL

ARTICOLE

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA (Profesor Constantin Zoppa): Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . „ 5

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi.

REVISTA CARȚILOR

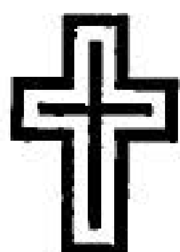
Vasile Băncilă — Tragicul lui Pîrvan și tragicul modern.
Ernest Bernea — Stil legionar.

REVISTA REVISTELOR

Glasul Strămoșesc — Omul nou — Deșteptarea Romînlei — Ideea Romînească — Dimîndarea — Iconar.

Fiecare număr va avea cel puțin 32 pagini.
Manuscrisele nu se înapoiază.

Rugăm pe d-nii abonați cari își schimbă domiciliul să comunice administrației revistei noua lor adresă.

In ziua de Miercuri 15 Decemvrie 1937 a trecut la cele eterne

Dr. Corneliu Şumuleanu

profesor la facultatea de medicină din Iaşi, senator al Legiunii Arhanghelul Mihail

In lupta crîncenă pe care Neamul romînesc e nevoit s'o poarte împotriva cotropirii jidoveşti Corneliu Şumuleanu a stat prin patruzeci de ani în primele rînduri ale armatei naţionaliste, înfruntînd toate atacurile mişeleşti ale jidanilor şi jidoviţilor.

A stat totdeauna neclintit alături de studenţii naţionalişti, ajutîndu-i şi îmbărbătîndu-i.

A crezut în biruinţa mişcării legionare, scriind cîteva zile înainte de moarte aceste rînduri:

„Numai educaţia şi disciplina legionară vor putea înfrîna imoralitatea şi corupţia în care ne sbatem şi vor face, după cum zice Moţa, O ţară ca Soarele sfînt de pe cer".

ANUL III. Nr. 9. Decemvrie 1937

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

Dinamica generaţiilor

I. Generaţiile şi funcţiunea idealului.

1. A defini noţiunea de generaţie ni se pare un lucru destul de uşor şi foarte mulţi sînt inclinaţi să creadă că noţiunea de generaţie nu poate fi definită decît ca o sumă de indivizi de aceeaşi vîrstă şi cari trăesc în acelaş timp. Această definiţie însă nu este nici singura posibilă nici chiar aşa de precisă, cum ni s'ar părea la prima vedere. Astfel, bună oară, un psiholog din zilele noastre s'ar putea întreba, cu drept cuvînt, despre ce fel de vîrstă e vorba aici: e vorba de vîrsta reală, cronologică sau de cea sufletească? — dat fiind faptul că între vîrsta reală a indivizilor şi vîrsta lor sufletească nu este totdeauna o corespondenţă, un paralelism perfect. Această nedumerire a psihologului nostru ar fi fireşte pe deplin îndreptăţită şi ne-ar convinge numaidecît că noţiunea de generaţie poate fi definită nu numai prin factorul biologic ci şi prin cel psihic.

Dar noţiunea de generaţie e capabilă şi de alte definiţii. Astfel, cînd vorbim de o generaţie de oameni, ceeace ne interesează mai mult nu este în primul rînd faptul că indivizii ce-o formează ar fi toţi de aceeaş vîrstă, ci faptul că ei activează, se zbuciumă pentru ceva ce le e comun. Şi atunci printre caracterele comune şi permanente de care avem nevoe la definirea noţiunii de generaţie, nu trebue să fie cu necesitate numai vîrsta, ci acele caractere le putem desprinde din activitatea, din felul şi senzul ei, din frămîntarea unui grup de indivizi pentru atingerea unui ideal comun.

In lumina acestor consideraţiuni, o generaţie poate fi privită şi definită nu numai sub aspectul ei static, ci şi sub aspectul ei dinamic. Chiagul care-i leagă pe atîţia indivizi cu structuri sufleteşti diferite într'o generaţie poate fi nu numai aceeaş vîrstă reală sau sufletească, în care se găsesc la un moment dat al vieţii lor, ci acel chiag îl pot forma şi interesele, aspiraţiile, idealurile comune spre care tind cu toţii. Şi tocmai acestea constituesc caracterele esenţiale ale generaţiilor cari lasă urme în istorie, ale generaţiilor creatoare. Căci istoria nu aminteşte nimic de generaţiile care n'au crezut în nimic, nu s'au zbătut, n'au suferit, nu s'au jertfit pentru un ideal.

O perfectă identitate de tendinţe, de idealuri, nu putem găsi însă decit la indivizi de aceeaş origine etnică, chiar dacă acelaş ideal poate uneori să însufleţească generaţii de origine etnică diferită.

Ţinînd seama de aceste caractere ale generaţiei istorice, e de sine înţeles că unei asemenea generaţii îi aparţin persoane de vîrstă reală diferită. In jurul aceluiaş ideal se pot grupa şi tineri şi bătrîni. Istoria ne arată însă că primul nucleu al unei generaţii istorice îl formează totdeauna tinerii, iar cei mai în vîrstă participă şi se integrează în munca şi lupta generaţiei tinere numai întrucit şi-au păstrat toată cureţenia lor sufletească. Sînt marile personalităţi morale care iubesc tineretul, îl înţeleg, îşi însuşesc idealul acestuia la precizarea căruia contribue cu toată cultura lor şi-i uşurează astfel biruinţa. Sînt părinţii noştri sufleteşti, sînt înţelepţii neamului fără de cari o generaţie numai cu anevoe şi numai după multe rătăciri ar putea răzbi.

Sînt însfîrşit generaţiile de indivizi care trăesc numai pentru a se îmbuiba cu toate bunurile materiale, cu toate plăcerile trupeşti, generaţii pentru care unicul scop al vieţii e plăcerea şi unicul mijloc, banul. Foarte adesea ele culeg roadele muncii şi ale jertfei celei mari a generaţiilor istorice. Cum apar ciupercile după ploaie, aşa apar ele după înfăptuirile mari, după jertfa cea din urmă a generaţiilor istorice. Sînt hienele care devorează cadavrele şi copiii celor distruşi în luptă pentru înfăptuirea unui ideal. Acaperează cu îndemînare izvoarele tuturor bunurilor materiale, se organizează în asociaţii de exploatare ca: partide politice, trusturi, carteluri, sug vlaga ţării întregi şi-şi apără privilegiile cu o hotărîre şi sălbătăcie de animale răpitoare. Sînt generaţii sterpe care ţin pe loc evoluţia societăţii şi uneori ii determină moartea. Sunt generaţii consumatoare, destructive, adevărate degeneraţii.

Inţelegem aşadară prin *generaţie biologică:* o sumă de indivizi de aceeaş vîrstă şi trăind în acelaş timp; prin *generaţie istorică:* o totalitate de indivizi, de aceeaş origine etnică, cu o structură sufletească unitară determinată de aspiraţii şi idealuri comune, a căror infăptuire este scopul suprem al vieţii lor; iar prin *generaţie co sumatoare, parazitară, prin degeneraţie:* o sumă de indivizi al căror chiag comun este numai plăcerea şi interesul material, pentru satisfacerea caruia distrug tot ce le stă în cale şi tind să stingă flacăra oricărui ideal.

2. Care sînt raporturile posibile între aceste generaţii?

Intre generaţiile biologice, între bătrîni şi tineri, între părinţi şi copii, se ivesc numeroase conflicte. Dacă privim aceste conflicte prin ochianul psihologiei, vedem că una dintre cauzele lor hotărîtoare este deosebirea de structură sufletească. O generaţie cu cît e mai vîrstnică, cu atît e mai conservatoare, mai dornică de linişte, de aşezare statornică, e o generaţie care se teme de necunoscut şi e dispusă să uite prea curînd elanurile ei din tinereţe, aşa cum uită fluturele că a eşit din crisalidă, deşi prin bucuriile, suferinţele şi înfăptuirile sale toate ea e îndreptată mai mult în spre trecut. O generaţie nouă însă visează mereu o lume mai bună, mai plină de adevăr şi de dreptate, şi în năzuinţa ei, atît de firească, de înoire, e fatal să intre în conflict cu generaţia de mai 'nainte. Nu mai stăruim

şi asupra altor cauze care adîncesc şi mai mult antagonismul dintre aceste generaţii. D-l Sergiu Condrea ne-a dat în „Vremea" (din 14/VI 1936) o expunere amplă asupra acestui antagonism. Cercetătorului obiectiv nu-i rămine altceva de făcut decît să înregistreze acest antagonism şi să-l explice. Dar şi'n acest domeniu, ca'n atîtea altele, sensibilitatea şi intuiţia genială a marilor scriitori au reuşit să sesizeze şi să exprime acest conflict în opere însemnate, chiar înainte de intervenţia oamenilor de ştiinţă. N'avem decît să amintim aici romanul lui Dostojewski *Părinţi şi copii*, care a făcut multă vîlvă la vremea sa. Şi, în genere, putem afirma fără greş că numai cu anevoe am afla un roman social în care să nu apară şi acest conflict, în stare latentă sau în plină desfăşurare. *Ceea ce ţinem să precizăm aici este însă că mişcarea legionară nu numai că nu alimentează acest conflict tragic între părinţi şi copii, cum cu o diabolică şi calculată rea credinţă o susţin duşmanii neamului nostru, dar ea tocmai dimpotrivă tinde să stingă conflictul acesta prin încadrarea tuturor generaţiilor biologice de azi într'o generaţie istorică, generaţia legionară, străbătută toată de o credinţă, de un ritm nou, de o concepţie unitară despre rosturile vieţii noastre în societate şi, în genere, pe pămînt.*

Intre generaţiile istorice conflictele nu se pot ivi decît cu mult mai rar şi mai ales sau numai pe plan teoretic. Mai întîiu pentrucă generaţiile istorice sunt distanţate în timp; ele nu-şi trăesc viaţa mai mult sau mai puţin simultan ca atîtea dintre generaţiile biologice, ci succesiv. Cînd o generaţie istorică e pe cale de a dispărea sau e pornită pe panta desagregării sau a degenerării atunci abia o altă generatie istorică tinde să-i ia locul. Contactul viu, real, contactul fizic între generaţiile istorice fiind de scurtă durată, un conflict între ele, chiar dacă s'ar ivi, n'ar putea să fie de durată. Apoi o generaţie istorică nouă nu tinde niciodată să distrugă opera generaţiilor istorice anterioare, ci ea îşi sprijină năzuinţele pe experienţa, pe munca, pe înfăptuirile acestora. Spiritul ei critic nu face decît să îndepărteze din opera trecutului ce e formă seacă fără legătură cu fiinţa neamului şi cu năzuinţele fireşti ele acestuia, iar concepţiile ei nouă n'au altă funcţiune decît pe aceea de a întregi opera înaintaşilor şi nici decum pe aceea de a o distruge. Astfel, între generaţiile istorice se stabileşte o legătură organică, o armonie care singură asigură trăinicia operelor înfăptuite şi dăiniurea prin veacuri a naţiunii. Aşa generaţia Junimii a îndreptat şi continuat opera generaţiei dela 1848—59, generaţia Semănătorului pe cea a Junimii, generaţia războiului de întregire pe cea a Semănătorului, iar astăzi generaţia legionară e pe cale de a-şi împlini şi ea destinul. Generaţiile istorice sînt pătrunse de spiritul şi înţelesul adinc al tradiţiei. Aceea ce sînt verigile pentru un lanţ, aceea sînt generaţiile istorice pentru un neam.

Conflictul cel mai grav însă izbucneşte totdeauna între o generaţie istorică nouă şi resturile anacronice deformate prin materialism sau degenerate ale generaţiei anterioare, resturi care fac front comun cu exploatatorii tuturor slăbiciunilor oganismului social şi ai indivizilor, cu excrocii care pentru satisfacerile lor personale şi ale familiilor

lor sug, cu tentacule uriaşe, toată vlaga naţiunii. Totdeauna şi pretutindeni, nouile generaţii istorice, în năzuinţa lor firească de a stăpîni societatea şi a o trezi la o muncă comună pentru înfăptuirea aceluiaş ideal salvator, s'au lovit de rezistenţa unor degeneraţii de consumatori feroci care, prin capitalurile de care dispuneau şi prin influenţa pe care o mai exercitau asupra societăţii şi-au apărat cu îndîrjire poziţiile privilegiate. Acesta este şi conflictul de azi dintre generaţia legionară şi degeneraţia de după războiu, aservită intereselor materiale şi străine.

3. Generaţiile istorice, şi de-acum înainte ne vom ocupa mai ales de ele, parcurg, ca şi organismele vii, în evoluţia lor, anumite etape. Prima este cea critică; e perioada unei mari tulburări, lăuntrice, a unei dureroase crize sufleteşti determinate de stări şi evenimente profund dăunătoare naţiunii. Sînt începuturile de închegare a generaţiei istorice. Urmează faza de făurire şi precizare a idealului comun menit să aşeze naţiunea în albia desvoltării sale fireşti, faza de organizare, de luptă cu generaţia anterioară; este faza jertfei celei mari şi a biruinţii. E culmea spre care tinde fiecare generaţie istorică. Odată cu organizarea muncii şi îndrumarea societăţii spre înfăptuirea idealului, fiecare generaţie istorică îşi consolidează poziţiile şi de aici încolo, îi sunt deschise mai multe căi. Sau avînd norocul de a vedea în fruntea ei conducători într'adevăr providenţiali, ea ajunge să împlinească un destin luminos al naţiunii şi atunci flacăra idealului ei, munca uriaşă ce-o desfăşoară în vederea înfăptuirii acestuia, prestigiul enorm de care se bucură, toate acestea fac ca serii întregi de generaţii biologice să se împărtăşească de căldura aceluiaş ideal şi înoind mereu rîndurile generaţiei istorice, viaţa acesteia să se desfăşoare şi de-a-lungul unui veac întreg, sau lipsindu-i toate aceste condiţiuni necesare de dăinuire, ea tinde să se anchilozeze, să încremenească în forme goale, să devină statică şi şi să se opună ea, la rîndul ei, tendinţelor de înoire a unei generaţii nouă.

Oricine va urmări marile etape ale evoluţiei popoarelor va putea să constate că tendinţa unei generaţii istorice de a-şi înfăptui idealul, lupta ei cu o altă generaţie, biruinţa şi apoi, fie determinarea unei epoci de mare prosperitate, de renaştere, fie anchilozarea prematură şi în urmă, bine înţeles, dispariţia ei, toate acestea sînt fenomene care se petrec cu un ritm, cu o regularitate, cu o putere de lege.

4. O generaţie istorică se caracterizează şi se defineşte, în primul rînd, prin idealul ei. Un ideal însă nu apare, în viaţa unui popor, decît în anumite împrejurări şi numai determinat de anumiţi factori. Dar aceasta este o problemă vastă care merită să fie tratată deosebit şi de aceea n'o putem atinge decît în treacăt.

Un ideal social este, în primul rînd, expresiunea unor primejdii, a unor nevoi, a unor lipsuri şi obstacole care stau de-a curmezişul desvoltării fireşti a unui popor sau îl ameninţă direct în existenţa lui. E de sine înţeles însă că un ideal care să constitue crezul unei generaţii sau a unei naţiuni întregi, nu-l poate găsi şi nici fixa oricine şi oricînd. Şi mai ales un asemenea ideal nu-l va găsi nicio-

dată omul vechiu (n'am zis omul bătrîn, ci omul vechiu; deosebirea e clară), omul care aparţine unei generaţii pe cale de a se îneca sau înecată într'un materialism din întunericul căruia nu se poate ivi nici o rază de lumină. Numai o generaţie nouă înzestrată cu puterea de intuiţie şi de înţelegere a marilor primejdii care ameninţă naţiunea, şi a obstacolelor care stau în calea evoluţiei fireşti a acelei naţiuni, numai o asemenea generaţie va fi în stare să închege într'un tot unitar, într'un ideal comun, aspiraţiile adînci ale naţiunii. Elita spirituală a acelei generaţii fixează principiile şi contururile precise ale noului ideal şi mijloacele de realizare.

Un ideal social viabil se naşte aşadară numai din frămîntarea lăuntrică, din zbuciumul, din bătaia de cuget, din suferinţele fără de margini ale unei generaţii istorice.

5. Dar aici se poate ivi întrebarea: cum, o generaţie nu poate greşi niciodată? Idealul ei este totdeauna, în mod aprioric şi fără discuţie, bun?

Să vedem. E vorba aici de generaţii de oameni, iar omul, din fericire dar şi din nefericire, nu e numai o fiinţă raţională, cum se credea altădată, ci şi mai ales o fiinţă afectivă. Numai puţine din atitudinile sale sînt determinate de raţiune, cea mai mare parte a vieţii sale fiind în funcţie de sentimentele şi instinctele sale. Stînd lucrurile astfel, e de sine înţeles că omul e supus greşelii. Nu e locul să intrăm aici, mai adînc, în analiza acestei chestiuni, putem totuşi admite, din capul locului, că şi o generaţie poate greşi, poate să fie în obsesia unui ideal fals. De sigur însă că faţă de omul izolat, care în căutarea adevărului şi a locului său în lume, se poticneşte şi se rătăceşte adesea pe cărări greşite, o generaţie întreagă se va rătăci cu mult mai greu şi mai arareori.

Care este însă criteriul după care putem judeca idealul şi faptele unei generaţii? Ce ne îndreptăţeşte să spunem că un ideal social este bun sau fals? Iată o problemă mare, asupra căreia însă nu putem stărui aici prea mult. Amintim doar'că unul dintre criteriile hotărîtoare este *linia de evoluţie istorică a naţiunii.* Este fals idealul care tinde să scoată o naţiune din albia istoriei sale fireşti şi este bun acel ideal care tinde să adîncească făgaşul istoriei unei naţiuni, căci numai un asemenea ideal şi numai faptele care rezultă din el întăresc trunchiul etnic şi asigură cele mai bune condiţiuni de desvoltare şi prosperare a naţiunii, pe toate tărîmurile.

In lumina acestui criteriu sîntem pe deplin îndreptăţiţi să spunem că idealul generaţiei noui din Italia, Germania şi Portugalia este bun, pentrucă a şi început să determine, în toate aceste trei ţări, o stare de prosperitate economică, să stîrnească un elan creator, în toate domeniile culturii, cum rar s'a mai văzut în trecutul acestor popoare.

In lumina acelorași consideraţiuni putem afirma că idealul generaţiei comuniste este din rădăcină fals, pentrucă a şi scos un popor uriaş din făgaşul istoriei sale şi l-a prăbuşit în întunericul unui materialism care-i întunecă fiinţa sa spirituală.

Să nu se creadă cumva că lucrul acesta îl susţinem numai noi, naţionaliştii! Comunişti bine cunoscuţi, cum a fost Panait Istrati şi cum sînt şi astăzi scriitorii francezi Louis Céline, André Gide şi alţii, cînd s'au întors din Rusia, s'au ridicat, în cărţile ce le-au scris apoi, cu o vigoare impresionantă, împotriva materialismului comunist care-l reduce pe om la acea stare de sclavaj în care nu e în stare să-şi îndeplinească nici măcar funcţiunile sale biologice. Generaţia comunistă tinde să stingă cele două izvoare de lumină care singure sînt creatoare de cultură şi menţin naţiunile în albia istoriei lor: religia şi caracterele specifice ale sufletului naţional.

6. Funcţiunea pe care o îndeplineşte un ideal în viaţa individului cît şi în viaţa societăţii este deosebit de importantă şi de aceea credem că nu e lucru de prisos să stăruim asupra ei, în aceste vremuri, cînd se hotăreşte soarta lumii întregi.

Totdeauna şi pretutindeni, omul a fost şi continuă să fie în luptă aspră cu sine şi cu mediul împrejmuitor. Este în luptă nu numai pentru a-şi satisface nevoile elementare ale vieţii, cum cred materialiştii, ci şi mai ales peutru a se realiza cît mai desăvîrşit pe sine însuşi.

Deşi fiinţă pămînteană, omul tinde mereu să se înalţe mai presus de chemările ispititoare ale lutului, tinde să se depăşească pe sine însuşi; deşi subiectiv prin ereditate, el tinde totuşi să se obiectiveze, să creeze, să stăpînească. Se exprimă, în aceste tendinţe ale omului, dorinţa sa de nemurire, *setea sa de eternitate*.

Oricum, la omul cult, aceste tendinţe adînci care-l îndeamnă mereu la activitate, se grupează în jurul unui ideal şi formează cu acesta o structură unitară care-i serveşte drept stea călăuzitoare, uneori pentru tot cursul vieţii sale, totdeauna pentru măcar o parte din ea.

Prezenţa în viaţa sa a unui ideal este o trebuinţă atît de vie şi firească, încît lipsită de un ideal viaţa omului se desfăşoară în besnă şi tristeţă. Aceea ce-i pînea pentru cel flămînd şi apa pentru cel însetat, aceea este idealul pentru sufletul său chinuit, pentru setea sa de eternitate.

Funcţiunea pe care-o îndeplineşte idealul în viaţa individului nu este numai de a-i absorbi energiile de prisos, ci şi mai ales de a-l stimula, de a-i biciui ambiţia, de a-i trezi energiile adormite, care să birue şi să ardă tot urîtul vieţii sale.

Fără un ideal, viaţa omului e: tristeţe, smîrc şi glod. Călăuzită de un ideal, ea devine: bucurie, disciplină şi creaţie. Iar un tînăr care luptă pentru un ideal, e o torţă care luminează peste veacuri.

Aşa cum omul tinde să se desăvîrşească pe sine însuşi pentru a se depăşi, aşa şi naţiunile tind instinctiv să-şi întregească mereu fiinţa lor etnică, pentru a se obiectiva în opere de cultură. Idealul fiecărei naţiuni este de a ajunge la plinătatea fiinţei sale fizice şi morale, la acel nivel de maturizare care să-i permită a-şi exprima sufletul etnic în fapte de autentică şi nemuritoare cultură. In aceste fapte naţiunea îşi găseşte cea mai fericită expresie a setei sale de

eternitate. Căci, în cursul zbuciumat şi nemilostiv al veacurilor, o naţiune poate să dispară, operele sale de cultură însă rămîn, cum au rămas cele ale Egiptenilor, ale anticilor Greci, ale Romanilor.

Fireşte că la această fază de maturizare, o naţiune nu poate ajunge dintr'odată, ci numai în etape şi numai cu eforturi care cer, totdeauna, jertfe dintre cele mai mari.

Cel ce va cerceta această înălţare a oricărui popor spre o treaptă superioară care să-l apropie de desăvîrşirea ființei sale etnice, va constata că ea a fost întotdeauna sfinţită prin durere.

Aceasta a fost şi rămîne soarta omului de pretutindeni: nimic durabil nu poate făptui în lumea aceasta, fără arderea unor imense energii fizice şi morale.

Poporul nostru care, în trecutul său, a dat dovadă de atîtea intuiţii geniale, e pe deplin pătruns de acest adevăr. Ne-o atestă şi legenda Meşterului Manole. Cu toată munca trudnică a sa şi a ucenicilor săi, Meşterul Manole n'a fost în stare să ridice o mănăstire pînă n'a adus jertfa celei mai scumpe vieţi. Nici naţiunea nu poate urca treptele evoluţiei sale fireşti, decît cu jertfa de energie, de suflet şi de atîtea ori şi de sînge a celor mai buni fii ai săi.

Treptele acestea care duc la înfăptuirea idealului îndepărtat şi prin care se împlineşte destinul unei naţiuni, le urcă, în primul rînd, nouile generaţii istorice. Atingerea lor adesea nu se poate face decît prin războiu sau revoluţie: prin războiu, cînd naţiunea întîmpină rezistenţa altui popor, prin revoluţie, cînd noua generaţie istorică, iluminată de flacăra unui ideal, se loveşte de rezistenţa dîrză a unei alte generaţii. *Istoria ne învaţă însă că o generaţie, cînd se găseşte adînc înfiptă în făgaşul istoriei naţiunii sale, atunci nimeni şi nimic nu e în stare să oprească valul ei de lumină şi de biruinţă.*

II. Lupta pentru înfăptuirea idealului şi conflictul între generaţii.

7. Nu trebue să pribegim cu gîndul prea departe în trecutul nostru pentru a putea surprinde generaţiile istorice în plină fierbere de înfăptuire a unor opere eterne, în plin elan de urcuş al nouălor trepte de evoluţie a neamului.

Sînt bine cunoscute astăzi faptele generaţiei dela 1840—48—59 pentru a stărui prea mult asupra lor. Lupta împotriva imitaţiei de orice fel, apelul la originalitate şi la folosirea unor izvoare proprii de inspiraţie în crearea operelor de artă, acel uimitor bun simţ în făurirea unei limbi literare comune Romînilor de pretutindeni, iar pe teren politic lupta pentru unirea ţărilor surori, toate acestea arată, aşa de limpede, că generaţia dela 1840 s'a străduit să înlăture toate piedicile din calea exprimării nestînjenite a sufletului nostru etnic

A împlinit această generaţie o poruncă a destinului acestui neam, conştient s'a lăsat călăuzită de instinctul nostru etnic şi. tocmai de aceea a reuşit să marcheze o nouă etapă în evoluţia neamului nostru.

Fapte mari săvîrşite de o atît de tînără generaţie!

La 1840 — ca să vorbim numai de Moldoveni — Alecsandri abia atinsese vîrsta de 19 ani, Russo 21, iar Kogâlniceanu care semnează, în Dacia Literară, programul de creaţie al generaţiei sale, împlinise numai bine 23 de ani. Afară de Costachi Negruzzi şi Ion Câmpineanu cari depăşiseră cu puţin vîrsta de 30 de ani, toţi ceilalţi erau sub 30 de ani.

Această generaţie tînără a întîlnit însă în calea sa opoziţia, uneori foarte dîrză, a generaţiei anterioare. Gîndurile ei luminoase, idealul ei care a fost salvator pentru neamul întreg, n'a avut nici un răsunet, n'a găsit nici o înţelegere în sufletul generaţiei de mai 'nainte. Sandu Napoilă din opera lui Alecsandri nu este un personagiu izolat, ci reprezentativ pentru toată generaţia sa retrogradă. Dar cu toate strădaniile sale, generaţia lui Napoilă nu şi-a putut apăra poziţiile pînă la sfîrşit, n'a fost în stare să ţină piept destinului care se exprima cu vigoare prin glasul şi faptele generaţiei tinere

Departe de noi gîndul că toate reformele preconizate de această generaţie ar fi fost bune şi potrivite pentru noi!

Crescută în străinătate, generaţia aceasta şi-a făcut studiile şi educaţia la instituţiile de cultură de acolo. Toată concepţia ei despre viaţă, toate ideile ei despre limbă, literatură, cultură, despre drepturile poporului, despre reformele sociale, toate acestea şi le-a însuşit în mediul cultural al Apusului. Era deci fatal ca unele dintre aceste idei să fi fost greşite şi mai ales nepotrivite pentru stările dela noi. Dar tot ce-a putut să contribue la întărirea fiinţei noastre etnice şi la desvoltarea ei, a prins şi s'a înfăptuit.

8. Nu este în intenţia noastră şi poate nici nu-i necesar să ne oprim cu gîndul şi la înfăptuirile generaţiilor din deceniile care au curs după 1859. Amintim doar, în treacăt, de generaţia Junimii şi de cea a Semănătorului, care au crestat semne nouă şi adinci pe răbojul culturii noastre.

Ne vom opri numai la generaţia dela 1914—18.

In deceniul premergător marelui războiu, viaţa Rominilor de pretutindeni era cuprinsă parcă de o înfrigurare. Preoţi, dascăli şi alţi cărturari romîni, răzleţiţi în toate provinciile romîneşti, se străduiau să menţină vie, în tineret, conştiinţa de neam. Mă cuprinde un adînc sentiment de evlavie, ori de cîte ori mi-aduc aminte de lecţiile profesorilor mei romîni dela Liceul 3 din Cernăuţul austriac pe atunci, şi mai ales de cele ale unui V. Lucaciu, V. Liţu, iar dintre a celor în viaţă ale d-lui prof. univ. Al. Procopovici, cari nu pierdeau niciodată prilejul de a ne strecura în suflet, discret dar adînc, nu numai conştiinţa obîrşiei noastre comune, dar şi ideea necesităţii unirii noastre a tuturora într'o ţară mare şi puternică.

Idealul acesta al Unirii constituia pe atunci nu numai pentru generaţia tînără, ci într'o mare măsură şi pentru toată pătura noastră intelectuală, o axă în jurul căreia se grupau toate celelalte idei şi năzuinţe sociale. Iar şcolile noastre erau adevărate focare în care idealul acesta era mereu ţinut la o temperatură înaltă. Indivi-

dualitatea elevilor creştea şi înflorea la căldura acestui ideal care organiza tendinţele şi cunoştinţele lor în jurul unei idei şi năzuinţe centrale, dîndu-le o structură unitară şi formînd, în felul acesta, individualităţi armonice, conştiente de marea misiune ce aveau s'o îndeplinească.

Aşa se şi explică faptul că în anul 1914, la izbucnirea războiului mondial, tineretul universitar şi bună parte din pătura noastră intelectuală din vremea aceea era pe deplin pregătită pentru jertfa cea mare şi cerea să pornească războiul sfînt care avea să ne dea întregirea dela 1918. Glasul tineretului a fost susţinut cu un elan impresionant de generaţia Semănătorului şi de alte cîteva personalităţi de seamă, şi a dat D-zeu de a răzbit.

Să nu se creadă însă că n'au fost şi pe atunci oameni culţi care, de frica necunoscutului, să nu se fi opus elanului de foc al tineretului şi al acelora care militau pentru politica „instinctului naţional". Sandu Napoilă a strîns şi atunci toate frînele ca să oprească vremea'n loc. Dar cine ar fi putut înăbuşi idealul tinerilor, prin glasul şi fapta cărora vorbia un neam întreg?

Şi astfel s'a întîmplat şi atunci, ca la 1840—59 şi ca de atîtea ori în trecutul unui popor, ca o generaţie tînără, iluminată de un ideal, să pornească la drum cu hotărîre, să treacă prin foc şi sabie, să-şi jertfească pe cei mai buni camarazi, să-şi înfăptuiască idealul şi să urce astfel o nouă treaptă în evoluţia neamului.

9. Atît generaţia dela 1840—59 cît şi celelalte generaţii încălzite de un ideal nu şi-au putut înfăptui acel gînd de lumină decît în luptă aprigă cu alte generaţii.

Este nemuritor Alecsandri, dar nici Sandu Napoilă retrogradul nu vrea să moară, ci mereu stă de veghe la frîna lui şi caută mereu să oprească elanul, să stingă drumul de lumină al tinerilor.

Cînd privim acest conflict de generaţii în lumina timpurilor, vedem că în el se exprimă, cu o vigoare de neînfrînt, năzuinţa adîncă a naţiunii de a se ridica, în etape, spre culmea de plinătate a fiinţei sale etnice.

Idealurile generaţiilor istorice şi înfăptuirea lor marchează, cu sacrificii de sînge şi de suflet, fazele evoluţiei fireşti ale unui popor. Cu fiecare nouă generaţie, cu fiecare nou ideal înfăptuit, naţiunea urcă o nouă şi necesară treaptă în linia desvoltării sale fireşti.

Implinesc deci aceste tinere generaţii, în elanul lor de înoire, un destin luminos şi tragic, un destin necesar, pe care chiar dacă ar voi, nu l-ar putea ocoli niciodată. De aceea combaterea lor este o acţiune nu numai nedreaptă şi tristă, dar în acelaş timp ilogică, nefirească şi mai ales zădarnică.

Cine e în stare să oprească izbucnirea unui vulcan? Cine e în stare să oprească explozia unui butoiu de pulbere atins de foc? Cine e în stare să oprească marşul spre lumină al unei întregi generaţii aprinsă de flacăra unui ideal?

Istoria ne învață că n'au existat niciodată legi destul de aspre, nici temnițe destul de întunecoase și de umede, nici alte mijloace și puteri care să poată opri împlinirea destinului unui popor întreg!

10. Epoca de dinainte de războiu a fost o epocă fericită, căci era luminată și încălzită de flacăra unui ideal comun. Viața Romînilor de pretutindeni avea un senz unic, iar cea a individului avea un scop, o misiune și un înțeles înalt.

Intrînd acum în analiza vremurilor de azi, ne dăm seama mai întâiu că ceea ce caracterizează societatea romînească de după războiu este lipsa oricărui ideal etnic comun.

In primii ani de după groaznicul măcel, am tot dănțuit de bucurie și apoi, cînd a trecut entuziasmul, am rămas zăpăciți, cu moartea 'n suflet și cu sărăcia în casă. Cum se întîmplă totdeauna în epocile de sterilitate, a eșit la suprafață tot egoismul, toată murdăria societății noastre, iar azi simțim cum ni se întunecă toate cărările viitorului.

Dar un popor nu poate trăi, timp îndelungat, fără căldura unui ideal, pentrucă lipsa unui ideal îl reduce la preocupări pur materiale și mărunte ale vieții de toate zilele și-l prăbușește'n barbarie, iar de aici poate să urmeze, cum s'a și întîmplat cu atîtea popoare, stingerea ființei sale etnice.

E datoria generației celei nouă de a închega într'un ideal nouăle aspirații ale națiunii întregi. De altmintrelea noul ideal, crez al Romînimii de pretutindeni, a și prins a licări în sufletul tineretului dela 1922, iar astăzi el luminează sufletul unei întregi generații devenită istorică, a generației legionare, și-și are rădăcinile înfipte în criza în care ne zbatem dela războiu încoace.

Criza aceasta are multe aspecte, dar noi ne îndărîtnicim a crede că nu aspectul ei economic este cel mai grav și nici măcar cel esențial, ci aspectul ei moral. Astfel constatăm, înainte de toate, o lipsă totală de încredere în oameni, nu numai în faptele lor, în legile care le fac, în felul cum le aplică, în măsurile de ordine care le iau, în felul cum împart dreptatea, în tot ce e exteriorizare de gînd omenesc, ci e o lipsă de încredere care atinge izvoarele înseși ale activității, deci: intențiile oamenilor, gîndul și buna lor credință, cuvîntul și moralitatea lor. E o criză a sufletului care amenință să topească orice inițiativă salvatoare, să stingă orice gînd cinstit și bun care pornește la drum, pentru a făptui o faptă de cultură și de organizare autohtonă.

Ce l-a făcut pe Romîn să se împărtășească de această otravă care nu-i mai îngădue să vadă o dîră de lumină pe drumul trist și întunecat al vieții sale? In primul rînd, de sigur faptul că, de cîteva decenii încoace, e în stăpînirea unor oameni care n'au cunoscut niciodată esența profund creștină a spiritualității sale ce i-a dat viață ca popor distinct, sau dacă au cunoscut-o, n'au luat-o niciodată în serios, iar unii s'au lepădat de ea ca de o vechitură fără preț. Astfel de oameni, *înstrăinați* de ființa noastră etnică și *străini* de problemele

multiple şi dificile ale desvoltării ei, *deformaţi* sufleteşte de spiritualităţi şi sisteme de rinduelí cu totul străine de cele ale noastre, oameni de aceştia şi-au înfipt dominaţia lor în timpul încă fraged al poporului şi l-au stăpînit fără să-l lumineze, l-au exploatat în folos personal, fără să-i dea măcar iluzia unei îmbunătăţiri a stării sale.

Trăim în plină epocă a minciunii, a falsului, a furtului, în toate formele şi'n toate proporţiile!

In ce priveşte sănătatea fizică a poporului nostru, e adevărat că sîntem o rasă viguroasă, cu enorme posibilităţi de desvoltare. Proporţia noastră de natalitate de 35 la mia de locuitori ne aşază dintr'odată in fruntea tuturor ţărilor de pe glob, dar, din nefericire, batem recordul şi în ce priveşte mortalitatea. Cu proporţia de 20 la mia de locuitori avem cea mai mare mortalitate din lume.

Se mai constată că, pe cînd înainte de războiu mortalitatea era mai scăzută in mediul sătesc decît în cel urban, începînd cu anii de după războiu, mortalitatea la sate depăşeşte cu mult pe cea dela oraşe. Iar din cei cam 360.000 de morţi anual, aproape 200.000 sînt copii, dintre care 100.000 ne mor pînă la vîrstă de un an. *Să se ştie că nu mai există pe pămînt o altă ţară civilizată, în care copiii să fie lăsaţi, în aşa mare măsură, pradă bolîştei şi morţii!*

La recrutare aprope 40% dintre tinerii dela sate sînt respinşi sau amînaţi din cauză de boală sau debilitate fizică. Ce să mai spunem despre ravagiile ce le fac, la sate, bolile sociale şi cele infecţioase? Oricine va citi cartea D-rului Banu despre *Sănătatea poporului romîn*, apărută acum 3 ani, se va îngrozi de datele ce le va afla acolo. Dacă lăsăm lucrurile să se desfăşoare aşa mai departe, sintem ameninţaţi să cădem într'o periodă de degenerare biologică, din care un popor numai cu anevoe se mai poate ridica.

Aşadară, minciună şi cumplită întunecime sufletească, pe de o parte, boală, mizerie şi moarte, pe de alta, iată bunurile cu care-şi chinue viaţa 90% din Romîni.

Cum de a suportat un popor întreg o asemenea stare de lucruri, atîtea decenii de-a-rîndul?

Explicaţii se pot găsi multe. Aceea însă care ni se pare mai aproape de adevăr o putem afla in faza de desvoltare a flinţei noastre etnice. Ca popor sîntem încă la o fază de desvoltare destul de joasă. Romînul încă nu-şi dă bine seama de ceea ce este el, nu e pătruns încă pe deplin de conştiinţa fiinţei sale etnice, de drepturile ce le are ca fiinţă romînească şi omenească; e ca un copil care, dupăce l-ai păcălit de mai multe ori, nu te mai crede, dar nu e în stare să înlăture minciuna, să reacţioneze, să înstăpînească o nouă ordine de lucruri, ci-şi suportă cu resemnare destinul blestemat. Iar cînd se revoltă, revolta sa e spontană şi neorganizată, de aceea stearpă. Această revoltă se exprimă adeseori numai printr'o înjurătură neagră, amară, îndesată şi plină de dispreţ, ca cea alui Pătru Opincă din viguroasa poezie a lui Aron Cotruş:

Io,
Pătru Opincă,

Ţăran fără ţarină,
Plugar fără plug,
Ciurdar fără-o vită,
Imi trag viaţa necăjită,
Fără strîmbătăţi şi vicleşug.
. . . .
De sărac ce-s toţi cînii mă latră
. . . .
Sapa mea rupe, muşcă adînc
Dar nu-mi aduce nici doar cît mînc...
. . . .

Io,
Pătru Opincă

Ce'ntr'atîtea moşii n'am o şirincă,
Infrunt strîmbele legi şi năpasta
Şi'n răzmelniţa ce'n mine creşte
Suduiu vîrtos, mocăneşte
Şi scuip pe toată rînduiala asta!...

De ce să ne mai mirăm deci că, pe lîngă atîţia alţi străini, un popor înzestrat cu mari calităţi în mînuirea banului şi a tuturor bunurilor materiale, poporul jidănesc, s'a strecurat, pe nesimţite, în mijlocul neamului nostru, pe care găsindu-l în această fază adolescentă de desvoltare, i-a acaparat averile şi o bună parte din bunurile sale culturale, şi acum simţindu-se stăpîn într'o ţară care n'a fost nicicînd şi nu e a lui, nu-i mai permite acestui blînd popor romînesc să-şi urmeze desvoltarea sa firească, pentru a ajunge la faza de maturizare a fiinţei sale etnice, aşa cum au ajuns popoarele apusene.

Şi acum iată şi constatarea la care ajungem pe acest făgaş al gîndurilor şi care ne cutremură şi pe noi prin gravitatea şi tristeţa sa fără de margini: *în faza de desvoltare în care se găseşte acum acest popor romînesc şi'n împrejurările în care a fost împins ca să-şi trăiască traiul şi să fie cîrmuit, astăzi el nu mai e stăpîn pe destinele sale!*

Forţe imense, străine prin originea şi structura lor, au intrat adînc în organismul nostru social şi au pătruns pînă'n cele mai însemnate poziţii de cultură şi de ocîrmuire; sisteme de gîndire şi de acţiune solid organizate şi susţinute cu fonduri nelimitate din ţară şi străinătate, cum e sistemul comunist şi cel mason, tind să-i dea desvoltării poporului nostru o direcţie care să însemne distrugerea din temelie a spiritualităţii sale creştineşti şi romîneşti, ceeace echivalează cu desfiinţarea sa ca popor distinct.

Mişcarea legionară este încercarea eroică de a-l înstăpîni, cu orice jertfe şi'n luptă cu oricine, pe Romîn în propria sa ţară, în toate drepturile şi bunurile ce i-au fost răpite prin vicleşug şi corupţie.

Să ia aminte deci toţi, şi legionari şi nelegionari, că de se va prăbuşi şi această mişcare, într'un fel sau altul, ţara aceasta va fi cotropită în întregime de jidani, aventurieri, excroci şi prietenii lor, sclăvia Romînului în propria sa ţară va fi şi mai amară şi cine ştie dacă şi cînd va fi posibilă o Renaştere a Neamului Romînesc!

Cine nu înţelege nici astăzi lucrurile acestea e sau bătut de D-zeu cu întunecimea minţii sau e stricat sufleteşte şi vîndut în întregime intereselor străine.

Generaţia dela 10 Decembrie 1922 a avut intuiţia exactă a acestei situaţii desperate în care ne aflam atunci şi'n care ne zbatem şi astăzi şi de aceea a reacţionat. Tulburarea, zbuciumul şi suferinţele ei fără de margini nu i-au putut stinge hotărîrea de-a înstăpîni o nouă rinduială în lăuntrul acestor hotare.

Mare noroc a avut poporul nostru că, la o răspîntie foarte primejdioasă a istoriei sale, a născut o generaţie eroică adînc conştientă de misiunea ei etnică şi morală. Dacă ar fi răzbit şi la noi o generaţie comunistă, moaştele Sfîntului dela Putna ar fi fost risipite sau puse la zid şi ciuruite de gloanţe, cum s'a întîmplat cu mormintele atîtor mucenici spanioli, masacrele şi nelegiuirile n'ar fi cruţat nici femeile şi nici copiii, iar poporul nostru ar fi ajuns rob într'o ţară care n'ar mai fi fost a sa.

Generaţia dela 1922 a prevăzut toate acestea. Din zbuciumul şi suferinţa ei a răsărit o mişcare viguroasă care a intrat acum de-a binelea în faza ei de maturitate, de organizare, de luptă şi de jertfă care singură duce la biruinţă.

Această generaţie, devenită prin lărgirea cadrelor ei generaţia legionară de azi, e conştientă că o stare de lucruri ca cea dela noi nu poate fi clintită din loc decît pe o singură cale: prin crearea unui Romîn nou, care să nu înfrunte strimbele legi şi năpasta, scuipînd cu greaţă şi înjurînd negru, pentruca apoi să se resemneze a-şi suporta singur destinul său blestemat, ci să le înfrunte în tăcere mocnită, reţinîndu-şi energiile şi organizîndu-le pentru o reacţiune care să aducă înstăpînirea unei rînduieli morale şi materiale, pe tot cuprinsul ţării sale. E aşa de limpede că dupăce am făcut rînduială la hotarele ţării noastre, se cuvine s'o facem acum şi în lăuntrul acestor hotare.

Munca generaţiei legionare nu e o muncă de suprafaţă, ci de adîncime; ea este educativă. *Iar ţinta ei supremă este ca prin muncă intensă şi disciplinată să uşureze şi să grăbească desvoltarea firească a poporului nostru spre faza maturităţii sale etnice. Această generaţie îşi dă seama că abia cînd acest popor va ajunge la plinătatea morală şi fizică a fiinţei sale*

etnice, abia atunci el va fi stăpîn deplin în țara sa și abia atunci va fi și stăpîn deplin pe destinele sale.

Mulți n'au înțeles mișcările și atitudinile acestei generații, mulți s'au înspăimîntat de înțelesul lor grav și adînc și o ploaie de calomnii de tot felul a căutat să-i întunece ființa. Dar fiecare vorbă rea s'a întors de unde a plecat și astăzi generația aceasta nouă stă dreaptă și curată la suflet, de se poate uita și la fața lui Dumnezeu.

Cum s'a întîmplat și'n trecut, și astăzi noua generație s'a lovit de rezistența generației anterioare. Ca la 1840 și 1914, Sandu Napoilă se supără, strînge, cu mare grabă, toate frînele și vrea să oprească vremea'n loc.

N'a înțeles nici acuma, bietul Napoilă, că supărarea sa este zădarnică;

n'a înțeles că generația lui Ion I. Moța e o generație istorică și că deci ea nu face politică decît pentru a crea istorie;

n'a înțeles că lupta împotriva ei nu e numai nedreaptă, dar e mai ales zădarnică, pentrucă împlinind un destin, ea nu poate fi înfrîntă de nimeni și de nimic;

n'a înțeles că nimeni din această generație nu mai poate muri, pentrucă toți aceia care se îndepărtează dincolo de marginile acestei vieți, sînt prezenți, în fiecare clipă, în noi, în mijlocul nostru;

n'a înțeles că dacă vreunul din copiii acestei generații este ciumetizat, sufletul lui luminează veacurile, iar de cade din iubire pentru Christos, pe frontul dela Majadahonda, jertfa sa înseamnă începutul unei epoci de regenerare morală, și aceasta e semn de biruință legionară;

n'a înțeles că cine se leagă față de Dumnezeu „să rupă din sine bucuriile pămîntești, să se smulgă din dragostea omenească și pentru Invierea Neamului său, în orice clipă, să stea gata de moarte" — că cine se leagă în felul acesta, nu poate fi învins niciodată;

n'a înțeles, bietul Napoilă, nici acuma, că generația lui Ion I. Moța, generația legionară, e menită să-și urmeze Destinul și să-și înfăptuiască idealul, chiar de va trebui să coboare toată în mormînt.

Claudiu Usatiuc

Naşterea sufletului

I.

Copilul separîndu-se ca trup de maică-sa și dobîndindu-și tot mai mult independența trupească, intră în același timp în legătură „sufletească" tot mai strînsă atît cu ea cît și cu oamenii din împrejurimea sa, cu tatăl său și cu frățînii săi în primul rînd. Noi am avut prilejul să expunem că aceste legături își au o semnificație cu mult mai adîncă decît își imaginează psihologii, fizicienii și unii filosofi. *Copilul e împins să se caute pe sine, să-și fixeze identitatea.* Ințelegînd și interpretînd *vorbirea* celor din jurul său („vorbire" în înțelesul cel mai larg care cuprinde toate gesturile, mișcările, toată

„mimica"), copilul își formează sufletul său, el se naște și se desvoltă ca suflet, el se găsește pe sine.

Cunoscînd acest fapt, noi trebue să susținem că fiecare din noi se recunoaște pe sine ca suflet individual așa cum s'a născut și desvoltat în comuniunea cu oamenii din imprejurimea sa nemijlocită. Nu e vorba numai de o influență, bună sau rea, a celorlalți oameni, ci de o adevărată naștere și formare a *Eului* spiritual, a sufletului individual. Afirmația lui *Platon*, în Symposion, că *educatorul* trebue considerat ca *părinte spiritual* are pentru noi o însemnătate deosebită. Termenii de mamă, tată, frate, etc. au, pe planul spiritual, cu totul alt înțeles, decît în sfera biologică.

Dar, se'nțelege, că în condițiuni normale femeia care naște copilul, îl și formează sufletește, cel puțin în prima fază de desvoltare. Nașterea biologică nu este însă decît condiția inițială pentru desfășurarea procesului dialectic, prin care se încheagă comunitatea spirituală între copil și mamă.

Trebue să ne ferim însă a *confunda* comunitatea biologică între părinți și copii cu cea sufletească, iar, pe de altă parte, trebue să evităm eroarea acelora cari cred că o comunitate sufletească se poate închega fără suportul celei biologice.

Instinctul sexual îl leagă pe bărbat de femeie și prin femeie de copii; instinctul matern o leagă pe mamă de copii. Dar puterea acestor instincte este limitată și nu poate explica durata, coeziunea și complicarea grupului familial uman, în comparație cu orice societate animală. Și, în deosebi, instinctele nu pot explica nici *lărgirea grupului familial în timp,* adică legătura strînsă a celor vii cu morții precum și cu generațiile viitoare, dar nici lărgirea grupului în spațiu, începînd dela familia monogamă compusă din părinți și copii și ajungînd pînă la marile națiuni și chiar pînă la rase, dacă nu chiar pînă la omenire!

Dimpotrivă aceleași instincte biologice cari împing la asociere sînt și cauza disoluției comunității biologice. Așa de pildă, raportul între bărbat și femeie în sfera biologică nu reclamă, pentru perpetuarea speciei, o durată îndelungată, iar copiii ajunși la pubertate vor fi mai degrabă dispuși să sfarme comunitatea familială decît să o menție. In sfera biologică comunitatea între mamă și copil durează numai cîtă vreme copilul are nevoie de sprijinul mamei. In sfera socială însă, mama rămîne „mamă" toată viața ei — și dincolo de mormînt. Termenul de mamă dobîndește deci alt înțeles. Și totașa cu tatăl, frățiinii și cu toți cei *înrudiți*, cei de-un sînge. Filiațiunea și ordinea biologică nu este așadar, în această sferă, decît obiectivarea filiațiunii și ordinei spirituale. „Instinctele" biologice nu-și pierd aci, e adevărat, puterea și importanța, dar satisfacerea lor e supusă unor regule menite să înlăture tulburarea ordinei și ierarhiei sociale. Astfel copiii ajunși la maturitate și impinși de instincte să întemeieze familii noui, își pot satisface aceste porniri rămînînd totuș în grupul lor familial, care se lărgește în acest fel fără să se destrame.

Normele cari reglementează „emanciparea" copiilor, căsătoriile,

proprietatea etc. variază, în anumite limite, după loc și timp. Istoria comparată a instituțiilor sociale ne arată cum omul a reușit să deslege această problemă atît de dificilă, anume de a împăca pornirile instinctive, biologice, ale individului cu ordinea și solidaritatea socială. In explicarea faptelor însă teoreticienii au formulat cele mai diferite ipoteze. In general explicarea pare a cere admiterea unei *constrîngeri* a societății asupra individului, ca și cum societatea ar fi o entitate deosebită de indivizi, avînd conștiința și *voința* ei proprie.

Și chiar teoreticienii cari nu adoptă și aprobă sociologismul durkheimian, totuș vorbesc de societate în diferitele ei obiectivări: familie, gintă, trib, națiune și chiar rasă, ca și cum ea ar fi ceva *suprapus* și de obiceiu și *opus* individului. Iar cei ce vreau să explice constituirea societății din *relațiile* interindividuale, considerînd termenul de societate numai ca un nume pentru a însemna rezultatul *unui proces de apropiere* între indivizi, nu pot tăgădui totuș că există unități cari depășesc procesele de asociere și disociere, de apropiere și distanțare între indivizi și cari azi se înfățișează ca adevărate *unități supraindividuale*. Problema dacă individul sau dacă societatea reprezintă *adevărata realitate* revine vecinic în orice teorie sociologică, amintindu-ne de vechea discuție între nominaliști și realiști din timpurile scolasticei.

Teoria noastră se desfășoară în altă direcție. Noi i-am dat individului toată autonomia și libertatea posibilă — dar l-am întrebat pe ce și-o întemeiază. I-am cerut să ne răspundă *ce este*. Susținînd că are trup și suflet, că este compus din trup și suflet, l-am invitat să ne spună cine este *el*, adică acel *Eu* care afirmă că are trup și suflet. Pe această cale l-am împins să-și verifice identitatea și să se hotărască a ne răspunde dacă se identifică cu trupul sau cu sufletul său, deoarece pozițiunea *Eu sînt trup și suflet* nu poate fi apărată.

Cum identificarea cu trupul este cu neputință, *Eului* nu i-a rămas decît identificarea cu sufletul. In acest caz însă el trebue să recunoască cumcă sufletul său se naște și se desvoltă în comuniune cu alte suflete. Negarea existenței altor *Euri*, ar însemna negarea existenței Eului propriu. Acest principiu, al pluralității subiectelor și al înlănțuirii lor dialectice conține deslegarea problemei fundamentale a sociologiei. *Eu mă recunosc pe mine ca suflet în gîndirea celorlalți*. Dar această *gîndire* trebue luată în toată plinătatea ei. Ea trebue să exprime toată ființa mea, tot ce simt, doresc și nădăjduesc, toate indoelile și temerile mele, toate bucuriile și durerile mele.

Numai cînd toate cele ce sînt în jurul meu, oameni și lucruri, îmi dau răspuns la toate întrebările ce le pun pentru a ști cine și ce sînt, eu îmi voiu găsi sufletul meu, mă voiu găsi pe mine și voiu avea certitudinea identității mele. Copilul deci, dela naștere pînă la dobîndirea „conștiinței de sine", întreabă mereu și din răspunsurile primite își fixează *Eul propriu*, identitatea și unitatea sa. Acest dialog cu indivizii din jurul meu nu încetează pînă la moartea mea, dar în cursul vieții mele el își schimbă înfățișarea, după con-

stelația lucrurilor. Sfera comunității în care intră individul se schimbă deci și ea după posibilitățile desfășurării dialogului: ea se poate lărgi într'un mod extraordinar, dar poate rămînea și foarte redusă.

II.

Cînd se spune că individul se naște în societate, că societatea există înaintea individului, că este supraindividuală, că exercită o „constrîngere" asupra individului, că are o „conștiință" proprie etc., toate aceste enunțări n'au niciun înțeles bine lămurit. Sînt construcții după metoda fizicienilor, după științele materiale, cantitative, spațiale, pentru cari „elementele" se combină în forme, se atrag și se resping, se amestecă și se despart. Deaceea se vorbește de „forme" sociale, de structuri sociale, de asimilări, de coeziune a părților constitutive, de disoluție socială ș. a. m. d. Toate aceste afirmațiuni ar avea un sens, dacă individul ar fi identic cu trupul său, ar fi *materie.* In acest caz el s'ar combina cu alte forme materiale, într'un fel ca să formeze o unitate nouă — tot fizico-chimică. Dar putem spune că o „familie" e o formă materială, fizico-chimică în care „individul" ar fi un „element"? Lămurit că nu. Atunci aceste metafore și analogii nu pot servi decît doar să întunece problema.

Fără îndoială că sociologii și-au dat seama că societatea nu este o unitate materială, ci că este o unitate „spirituală" — dar totuș compusă din „elemente" spirituale reprezentate prin indivizi, din „voințe individuale", cari combinîndu-se ar da o „unitate spirituală superioară", nu o sumă, ci „cam în felul unei combinații chimice, în care unitatea nouă are insușiri noui etc."

Dar observația faptelor și experiența desmint în fiecare clipă această teorie. Familia, ginta, națiunea — nu sînt „forme" compuse din elemente. Ci formele materiale, „indivizii" de toate felurile, unitățile materiale în toată bogăția variației lor și în neîntrerupta lor prefacere și schimbare, sînt simboluri, semne cari ne îngăduesc să desprindem activitatea spiritelor, năzuința spiritelor spre *comuniune*, spre o ordine în care toate transformările materiale să-și primească un înțeles bine definit Prin nașterea sa biologică individul uman nu *intră în „familie"*, așa cum ar intra un strop de apă într'un vas existent înaintea intrării stropului, ci familia este o ordine spirituală, pentru a cărei cunoaștere indivizii cari se nasc și mor, urmați fiind de alți indivizi, nu sînt decît simboluri, semne, „litere", „slove", cari ne îngăduesc să citim, să înțelegem acea continuă devenire și desăvîrșire a ordinei spirituale. In această ordine indivizii cari au fost, cari sînt și cari vor fi sînt ca și cuvintele rostite și înțelese dintr'o carte, care fără această rostire și înțelegere nu este *„carte"*. Dacă am reuși să prefacem toată lumea materială într'o *carte*, să rînduim toate unitățile materiale într'o ordine inteligibilă așa cum sînt rînduite literele și cuvintele într'o carte, înțelepciunea noastră și-ar atinge ultima perfecțiune și nicio taină n'ar mai exista pentru noi. Atunci timpul și spațiul n'ar mai avea înțelesul obișnuit; noi am fi dincolo de spațiu și timp în fața „cosmosului desăvîrșit".

Pentru a traduce întrucîtva această imagine în limbajul științelor fizice, ne vom servi de anumite experiențe mintale chiar ale fizicienilor, fantastice ce-i drept, dar împingînd la concluzii importante.

Spun fizicienii că dacă un om s'ar mișca pornind depe pămînt și depărtindu-se de el cu o viteză mai mare decît cea a luminii, și dacă ar avea aparate perfecționate pentru a putea vedea ce se întîmplă pe pămînt, el ar urca timpul îndărăt, adică evenimentele s'ar desfășura spre trecut: oamenii bătrîni ar deveni copii, morții ar învia etc. Dacă observatorul ar rămînea pe loc, iar pămîntul s'ar îndepărta de el cu o viteză mai mare decît cea a luminii, evenimentele s'ar petrece în mod obicinuit, dar cu o mare încetineală [1]).

Aceste experiențe ne arată, că noi putem ști dacă noi ne mișcăm și pămîntul stă pe loc, sau dacă pămîntul se depărtează de noi cari stăm pe loc.

Pe noi ne interesează însă faptul că lumina are nevoie de timp pentru a parcurge spațiul, o secundă pentru 300.000 km, ceea ce înseamnă că un obiect depărtat de noi la o distanță de 300.000 km ni se înfățișează nu așa cum este, ci așa cum a fost înainte de o secundă. Dacă ne-am afla într'un loc depărtat de pămînt la o distanță pe care lumina ar străbate-o abia într'o sută de ani, noi am vedea azi pămîntul și toate ce se petrec pe pămînt, așa cum erau în anul 1837, și abia în anul 2037 am vedea ce se petrece astăzi pe pămînt.

Sînt, în aceste cazuri, evenimentele *văzute* de noi numai iluzii sau realitate? Acei oameni pe cari îi *vedem* umblînd, scriind, mîncînd, sînt numai fantome sau sînt reali? Dar dacă am putea *sincroniza* și percepțiile auditive făcînd ca sunetele să se propage tot cu viteza luminii, și i-am auzi pe acei oameni vorbind, strigînd, am auzi flueratul trenurilor etc., tot fantome ar fi? Iar dacă mîna noastră ar fi atît de lungă ca să ajungem cu ea de pe steaua noastră pe pămînt, n'am pipăi lucrurile? Dar sincronizarea nu există nici în realitatea noastră. De pildă, uitîndu-ne la o depărtare mai mare cum bate cineva cu un ciocan pe un ilău, noi vedem mai întîiu „lovitura" și apoi, mult în urmă, o auzim. Tot așa cu loviturile de tun în întuneric, cu fulgerul și trăsnetul, iar cînd sîntem loviți de fulger sau de un glonte de pușcă — noi nu mai *auzim* trăsnetul sau pocnitura. Dar cînd nu vedem, ci auzim numai loviturile de ciocan, sau pocnitura unei împușcături, aceste „evenimente" cînd vin la cunoștința noastră prin „sunetele percepute" aparțin demult „istoriei".

Dar dacă e vorba de științe exacte, să fim exacți. Orice obiect e distanțat de organele noastre de percepție. Ceea ce înseamnă că îl *vedem* totdeauna așa cum a fost cînd a pornit lumina dela el spre noi și nu cum este cînd imaginea sa a fost percepută de noi; totașa noi îl auzim așa cum a fost cînd a pornit sunetul, nu așa cum este cînd am perceput sunetul produs de el. Tot așa cu mirosul: cîinele urmărind o urmă percepe „obiectul" așa cum a fost

---

[1]) *Charles Nordmann*, Einstein et l'Univers, Paris, Hachette, 1921, pg. 82—83.

cînd a trecut prin acel loc, dar nu cum este în clipa ce cîinele percepe mirosul. Căci în acea clipă obiectul poate că nici nu mai există, aşa cum unele stele nu mai există deşi le vedem şi le vom vedea toată viaţa noastră şi încă multe generaţii în urma noastră le vor vedea.

Dar să luăm alt caz. Ce s'ar întîmpla, dacă ne-am depărta de pămînt cu vitesa luminii? Noi am vedea toate aşa cum le-am lăsat în clipa plecării noastre. Iar dacă am pleca de pe o stea, la care lumina de pe pămînt ajunge după o sută de ani, spre pămînt, cu vitesa luminii, istoria *a două sute de ani* s'ar desfăşura înaintea noastră în mod normal; dacă însă am pleca spre pămînt cu o vitesă mai mare decît cea a luminii, şi am fi, zicem, într'o secundă pe pămînt, în acea *secundă* a vedea rulînd istoria *a două sute de ani*.

E evident că în aceste „experienţe" se presupune că „ochii" noştri sînt construiţi pentru vederea la *orice* distanţă, cum şi urechile noastre ar trebui să fie construite pentru a percepe sunetele la orice distanţă.

Ce ne spun toate aceste experienţe mintale? Ne spun că noi nu putem „intui" niciodată lucrurile cum sînt, ci cum au fost; şi mai departe că o intuire exactă ar cere sincronizarea tuturor senzaţiilor produse de obiect. Dar cum noi am înţeles că *disocierea* senzaţiilor rezultă din raporturile spaţiale, din distanţa între obiect şi organele noastre de percepere, sincronizarea ar cere anularea distanţelor, adică coincidenţa spaţiului şi timpului. Deci, ceea ce există în spaţiu şi se petrece în timp să constitue o sinteză, o realitate nouă, născută prin această sinteză, nu deasupra nici pe lîngă realitatea noastră. Ori această sinteză este lumea inteligibilă, lumea care cuprinde toată istoria într'o clipă, într'o constelaţie actuală şi neschimbată a tuturor semnelor, într'o ordine universală existînd pretutindeni şi din veci în vecii vecilor.

Cunoaşterea noastră, a ceea ce este lumea şi ce sîntem noi, tinde spre această sinteză, spre această sincronizare pentru a prinde *realitatea* în afară de spaţiul nostru şi timpul nostru. Mijloacele ce ne stau la dispoziţie sînt, evident, imperfecte, dar totuş prin comuniunea între suflete şi transformarea formelor materiale (cuprinzînd şi trupul nostru) în simple simboluri ale spiritului ne putem apropia întrucîtva de înţelegerea ordinei universale, a ordinei create de Dumnezeu.

Astfel căutîndu-ne pe noi, năzuind a ne identifica cu sufletul, noi nu facem decît să-l căutăm pe Dumnezeu, pentru care nu există nici timp nici spaţiu, care „intueşte" istoria deoarece e pretutindeni. Pecînd noi nu putem intui decît crîmpee din istorie, înfăţişări „disociate" ale lucrurilor cum au fost, fără să putem ajunge cîndva la o „sincronizare" perfectă a percepţiilor noastre, la o *coincidenţă a subiectului cu obiectul*, la o sinteză a trupului cu sufletul, a materiei cu spiritul, deci la o realitate dincolo sau dincoace de dualismul funciar, pe care se întemeiază *dialogul* ca mijloc de înaintare spre sinteză.

III.

In experimentele mintale ale fizicienilor, amintite în capitolul precedent, s'au neglijat se'nţelege toate condiţiunile empirice subt cari se pot vedea diferite *obiecte* la diferite distanţe şi date fiind diferite izvoare de lumină — cu ochii noştri aşa cum sînt. S'a neglijat mai ales unghiul razelor cari vin dela periferia unui corp luminos sau luminat. Aşadar, cînd ne mişcăm spre sau dinsp e pămînt, unghiul vizual ar trebui să rămînă *acelaş* pentru ca să putem observa ce se petrece sau ce nu se petrece pe pămînt, ceea ce s'ar putea întîmpla dacă la depărtarea noastră obiectele s'ar mări sau ochiul nostru ar fi astfel construit ca să vadă un obiect şi subt un unghiu indefinit de mic. In acest caz n'am vedea o cale lactee ci o grămadă de corpuri cereşti bine conturate şi deosebite unele de altele, cum dealtminteri într'un nour de praf am trebui să distingem fieca e fir de praf în toate amănuntele şi toate particularităţile sale; în sfîrşit am trebui să vedem şi atomii din cari e compus un corp, străbătînd cu vederea printre spaţiile goale cari despart „elementele" materiale ce compun corpurile. Telescopul şi microscopul ne-au deschis anumite posibilităţi de a rezolvi această problemă, dar totuş numai în mod imperfect.

Dar în aşteptarea perfecţionării ultime a acestor instrumente trebue să renunţăm la istoria intuită, mai ales că şi mijloacele de locomoţiune în spaţiul cosmic nu sînt încă puse la punct. Cînd vom putea călători călare pe raze de lumină şi vom avea şi avioane mai repezi decît lumina precum şi ochi înarmaţi pentru contemplarea evenimentelor cosmice, vom putea preface experimentele mintale în experimente sensibile!

Ar mai lipsi totuş un experiment foarte interesant: ce am trebui şi cum am trebui să facem ca să vedem viitorul, nu numai trecutul. Ce experiment am trebui să facem ca să vedem ce se va petrece pe pămînt de acum într'o sută de ani, aşa cum ne-am imaginat că am putea face să vedem ceea ce s'a petrecut inainte de o sută de ani. Proorocirea s'ar putea ilustra printr'un experiment fizic mintal? Cum am putea face ca evenimentele cari încă nu s'au petrecut şi nu se pet ec, ci acele cari *se vor petrece* să trimită raze în ochii noştri?

Ar fi deci vorba de un aparat de televiziune *în timp*, nu în spaţiu. Nu numai să visăm ce se va întîmpla, nu numai să presimţim viitorul, ci să *vedem* viitorul în prezent, aşa cum ne imaginăm că că am putea vedea trecutul mărind distanţa între noi şi obiectele cari emit lumină spre noi.

Să construim un astfel de aparat de vedere în viitor. E simplu. Dacă ochiul nostru ar fi un aparat de proiecţiune, de emisiune, şi nu de recepţie, am vedea ceea ce se va întîmpla. Să ne imaginăm că istoria viitoare ar fi inregistrată pe un film şi ochiul nostru ar putea proiecta oricînd acest film pe pînza întinsă a spaţiului cosmic. Se'nţelege că fiecare din noi n'ar putea proiecta decît o piesă oarecare, o dramă, tragedie sau comedie şi nu „istoria universală"

Alexandru cel Mare n'a văzut oare desfăşurarea istoriei pînă la întemeierea imperiului său? Actorii principali erau doar în jurul său, fiecare din ei cu rolul său bine studiat. Filmarea putea începe la un semn al lui Alexandru şi după planul lui bine fixat de mai înainte, aşa cum se produc toate filmele artificiale, aşa cum se *creează în general* în artă, aşa cum se naşte un tablou, o operă de arhitectură, o poezie sau o operă dramatică. Noi zicem că artistul vede opera sa înainte de a o fi creat. Dar cum o vede, cînd obiectele nu trimit lumină în ochiul său? Dar cum vedem, cînd visăm, cînd ne imaginăm ceva, cînd ne reprezentăm ceva ce nu există încă? E lămurit lucru că în acest caz ochiul nu este un aparat de recepţie ci de proiecţiune. Căci cum am putea vedea ceva în vis, cînd ochii sînt închişi şi nicio rază de lumină nu pătrunde în ei? Dar noi putem visa şi cu ochii deschişi! Noi vedem lucrurile dimprejurul nostru, dar pe lingă aceste imagini vizuale *recepţionate*, mai poate rula filmul cu imaginile *proiectate*. Uneori aceste două feluri de imagini se amestecă, se întregesc sau se tulbură. Bine înţeles că nu este vorba aci de amintiri, de reproduceri de filme vechi, ci de rularea unor filme inedite, de continuarea unor evenimente văzute şi trăite. Ceea ce numim memorie ne îngădue să reproducem filme vechi, să le amestecăm sau să le punem de acord cu filmul care rulează într'un moment dat. Dar ar putea rula filmul *actual* fără *pre-vedere*, sau în general *pre-simţire?* In psihologie nu se dă mare atenţie acestei funcţiuni a simţurilor, care ni se pare totaşa de importantă, dacă nu mai importantă decît cea a reproducerii, a amintirii. Recepţia impresiilor ni se pare secundară pe lîngă proiecţiunea imaginilor, anticiparea a ceea ce va fi cîndva impresie şi va deveni apoi amintire. Ceea ce înseamnă că noi trăim în viitor mai mult decît în prezent şi în trecut. Simţurile au deci o funcţie propulsivă, dinamică, iar nu statică retrospectivă. Cînd funcţia propulsivă, proiectoare e oprită sau tulburată, cînd o fiinţă trăeşte numai în prezent sau se întoarce spre trecut, înseamnă că forţele sale vitale sînt slăbite sau în descreştere. A creşte, a crea este a ne găsi pe drumul ascendent, spre viitor al vieţii. Oprirea în prezent înseamnă că am ajuns la punctul de întoarcere spre trecut, înseamnă coborîre în uitare, în pustiul renunţării şi resemnării. A merge la pas cu evenimentele, în felul observatorului care se depărtează de pămînt călare pe raza de lumină, este a nu vedea nimic decit vecinic un singur şi acelaş tablou. Poate că plantele trăesc în acest fel şi acele animale cari sînt conduse *numai de instincte*. Aceste fiinţe se adaptează ritmului istoriei cosmice fără putinţa de a-şi croi un drum pentru o *istorie proprie*, fără putinţa de a crea o dramă în care ele să joace un rol oarecare şi în care lumea senzibilă, *percepută* prin simţuri, nu este decît scena al cărei mecanism e cunoscut de înainte şi al cărei aspect în detalii este irelevant pentru desfăşurarea jocului. Aceeaş dramă poate fi jucată cu decoruri diferite.

Omul le întrece pe toate fiinţele, cunoscute nouă, în crearea de astfel de drame şi în reprezentarea lor după toate regulele artei. Iar secretul acestei arte i s'a desvăluit iarăş numai prin comuniunea

sufletească cu semenii săi, prin *dialog*, care este și rămîne singurul mijloc de a prinde viața individuală în acțiunea unei drame jucate după un plan *pre-văzut*, proiectat în viitor și depășind necesitatea transformărilor materiale fizice.

In acest fel experimentele mintale ale fizicienilor rămîn cu mult în urma experimentelor *reale* ale filosofilor, pentru cari mecanismul vederii (simțirii) receptive nu poate da decît un decor oarecare pentru desfășurarea acțiunii *pre-simțite*; iar, presimțirea nu poate fi altceva decît *gîndirea*, întemeiată pe dialog, pe comuniunea spirituală între oameni.

IV.

Prin afirmația că renunțăm a ne identifica cu trupul și că fiecare din noi este suflet, n'am enunțat o nouă descoperire în domeniul gîndirii omenești. Reflexiunea împinge cu necesitate la această deslegare a problemei raportului între trup și suflet — cel puțin în teorie. In practică — și în anumite practice — vedem însă că rămîne îndoiala, dacă sufletul există fără trup și dacă nu totuș identitatea noastră e legată de forma materială — de trup. E lesne de zis: omul care se identifică cu trupul greșește. Ce dovezi îi putem da că el există ca suflet și că sufletul său e nemuritor? Adică: dece să renunțăm la o existență sigură, deși trecătoare, pentru o existență vecinică dar nesigură? Dar noi nu cerem dela nimeni să *renunțe* la viața trupească, să-și *distrugă* trupul, pentru a trăi apoi ca suflet pur, „mai fericit" și scutit de griji și nevoi.

In acest caz ar fi fost doar mai bine să nu ne fi născut — ceea ce ne învață buddhismul, pentru care problema practică principală este de a zădărnici renașterea, în sfîrșit orice naștere.

Nouă însă ni s'a înfățișat problema în alt fel. Nașterea trupească este un fapt biologic, *fizic*. Ivirea și dispariția de *forme* materiale sînt evenimente ce se desfășoară după legi naturale, *după ordinea naturii*. Cînd dorim să nu ne fi născut sau să nu ne mai naștem; cînd renunțăm la trup, distrugîndu-l și preferind a nu mai rămînea, cu ajutorul lui, în contact cu lumea materială, — înseamnă că noi nu mai aparținem ordinei naturii, că sîntem dincolo de ea, deci că ea a devenit obiectul nostru, reprezentarea noastră, gîndirea noastră. Dar — și aci ni se pare că ne deosebim întrucîtva de filosofia curentă, — pentru a ieși dintr'o ordine, înseamnă *a ne naște în altă ordine*. Nașterea trupescă este *sfîrșitul* unui proces fizic prin care s'a fixat existența unei forme materiale deosebite de alte forme — pînă ce în procesul de veșnică prefacere a formelor materiale forma dispare, se *descompune*, dînd naștere altor forme. Ceea ce numim *evoluție* a individului, nu este deci decît drumul spre moarte, spre disoluție. Devenirea, „nașterea", este un proces ce se desfășoară înainte a ceea ce numim noi naștere, adică apariție ca formă individuală materială. Separațiunea de mamă este pentru copil începutul procesului de moarte trupească, dar *poate fi totodată începutul de naștere ca suflet, de trecere într'o nouă ordine, în lumea spiritelor*.

Dacă vrem să vorbim mai lămurit, am trebui chiar să spunem că numai atunci cînd apariţia ca trup reprezintă începutul naşterii ca suflet, putem vorbi de începutul procesului ce duce spre moartea trupească. In ordinea naturii, considerată închisă, nu există bine zis *moarte*, ci numai trecere dintr'o formă în alta.

Se poate arăta că în acelaş fel se prezintă trecerea din ordinea anorganică (mecanică) în ordinea biologică (teleologică). Animalul care nu iesă niciodată din ordinea biologică a depăşit totuş sfera ordinei mecanice; el s'a separat de formele anorganice şi nu moare, ci se reproduce prin *germenii vieţii*. Ceea ce sînt aceşti germeni nemuritori în sfera formelor vitale, sînt sufletele umane în sfera spirituală, *după ce şi întrucît omul reuşeşte să se separe de ordinea biologică*. Din acest punct de vedere se poate spune cu drept cuvînt că animalul n'are suflet şi credem a putea demonstra acest lucru, în măsura ce aceste lucruri sînt demonstrabile. Cînd religia şi filosofia idealistă afirmă că omul are suflet nemuritor, naturaliştii obiectează că în acest caz şi puricele şi orice *vietate* are suflet nemuritor. Dar a fi vietate nu înseamnă a avea suflet, sau *a fi suflet*. Un om care se identifică cu trupul său, susţinînd că este trup, acest om n'are suflet, ci este animal. Dar nu e vorba numai de teorie, ci de comportamentul său în general, în care intră şi teoria sa. Un animal nu *susţine* nicicînd că este suflet, că renunţă la trup, că nu se identifică cu trupul. In sfera lui nu există dualism de acest fel. Animalul se identifică cu trupul său, după cum putem observa din comportamentul său. El se separă de materia anorganică şi se încadrează în ordinea biologică, unde rămîne fără posibilitatea de a ieşi din ea. Dar nu numai atît. Inăuntrul sferei vitale există subdiviziuni, ordine parţiale, *comunităţi*, cari ni se prezintă ca unităţi închise cu legile lor structurale şi funcţionale. Aşa avem două regnuri (vegetal şi animal) şi în fiecare regn, clase, familii, genuri specii, varietăţi. Omul, ca vietate, îşi găseşte locul său precis în cosmosul vital, el e pe deplin determinat de legile ordinei vitale. Asupra acestor probleme nu mai trebue să stăruim.

Dar faptul că omul poate spune că e animal, deci faptul că el îşi poate preciza locul în ordinea biologică, înseamnă că *el a ieşit din ea*, că el poate contempla acea ordine, ca reprezentare a sa. Un cîine nu ştie că aparţine unei varietăţi, specii etc., deoarece nu poate ieşi nicicînd din ordinea în care se naşte.

Naturaliştii, cari vreau să explice totul înăuntrul ordinei *naturale*, nu-şi dau seama că nu pot face acest lucru fără a o depăşi, fără a se plasa „dincolo" de ea, pe plan spiritual. Un om poate *spune* că e animal, prin faptul că *nu mai este animal*. Cîtă vreme este animal, sau dacă nu poate deveni om, el nu poate şti nici nu poate spune că este animal.

Iar pentru a deveni *om*, e nevoie de o nouă naştere, de intrare într'o nouă ordine: cea spirituală. Adică: individul uman dobîndindu-şi un suflet devine *om* şi nu mai este *animal;* el iesă din biologie şi intră în „psihologie".

Iar *sufletele* sînt nemuritoare, aşa cum sînt *germenii* în sfera biologică şi cum sînt *atomii* în sfera anorganică. Problema este: cum se naşte sufletul? E o problemă totatît de uşoară şi totatît de dificilă ca şi problema: cum se naşte un atom; sau cea: cum se naşte un germene? *Leibniz* a încercat să deslege aceste probleme, sau cel puţin să le lămuroască. Dacă nu adoptăm pe deplin explicaţiile lui, vom adopta totuş metoda, drumul lui.

Căci greşit ni se pare drumul urmat de savanţii timpurilor noastre. Pentru ei, anume, atomul este realitatea certă şi de aci pornind cred ei că pot străbate pînă la suflet. *Leibniz* însă porneşte dela Dumnezeu şi ordinea spirituală şi se coboară la monadă. Această metodă ni se pare cu mult mai clară şi mai rodnică. Atomul este o construcţie a spiritului, a gîndirii, a monadei. Nimene n'a văzut „materie compusă din atomi", din elemente omogene. Dar fiecare din noi ştie ce este un spirit, un suflet, deoarece fiecare îşi cunoaşte prietenii, duşmanii, părinţii, rudele. Noi ştim ce este un suflet bun, rău, milos, neîndurător, crud, nobil, genial, meschin etc. Despre *lucruri* ne dau ştire simţurile (întărite şi prin aparate) în mod suficient şi totdeauna în acelaş fel. Din acest punct de vedere nu ne deosebim de animale. Dar o cunoaştere despre existenţa sufletelor, a spiritelor nemuritoare numai omul şi-o poate dobîndi. Şi dobîndind-o, întreaga lume a lucrurilor i se înfăţişează altfel decum i s'ar prezenta dacă el ar fi numai animal înzestrat cu simţuri. Şi pisica vede un exemplar al Iliadei lui Homer. Dar pe ea această carte n'o emoţionează, nici mînia lui Ahil nici frumuseţa Elenei nu o mişcă, deşi ea are şi vedere mai ageră şi auz mai fin decît omul. Dar ea n'are suflet...

V.

Mai lămurit. Odată cu naşterea individului uman, cu despărţirea trupului său de trupul maicei sale, începe (mai bine zis *poate* începe) zămislirea sufletului său. Iar naşterea sa ca suflet ar coincide cu momentul cînd trupul devine instrument al sufletului, materie organizată înfăţişînd un aparat ingenios pentru *cunoaştere*, pentru gîndire, adică pentru *înscrierea* sau exprimarea activităţii sufletului prin semne „materiale". Ajuns la această stare de desvoltare (în procesul dialectic) sufletul devine independent de corp, gîndirea devine „suverană", individul uman devine *subiect*, iar trupul său este obiect între obiecte. Un obiect privilegiat oarecum, dar avînd totuş numai o valoare *instrumentală*, şi nicidecum o valoare în sine. Cînd trupul se uzează, nu mai poate fi refăcut prin arta medicală, nici defectele sale nu mai pot fi reparate prin instrumente (ochelari de pildă sau mijloace artificiale de locomoţiune), atunci se apropie momentul cînd sufletul trebue să se despartă de trup — intrînd în lumea *spirituală*, în *istorie*, în existenţa nemărginită de condiţiile materiei, de imperfecţiunea instrumentelor materiale, ceea ce înseamnă că sufletul intrînd în imperiul spiritual devine nemuritor, vecinic, adică neschimbat. Socrate, Platon, toţi sfinţii, toţi marii „artişti", de orice fel ar fi

arta lor (morală, politică...) devin după despărțirea sufletului lor de trup (mai bine zis după ce sufletul lor a renunțat la trup ca instrument de contact cu lumea materială) *spirite nemuritoare.*

Se va obiecta că aceasta e un fel de a vorbi a pretinșilor idealiști sau spiritualiști. Mai ales domnii reprezentanți ai științelor exacte vor face astfel de obiecțiuni și mărturisiri (dacă nu în public, atunci de bună samă în intimitatea lor). Lor li se pare mai natural și mai adevărat de a considera lumea materială și viața pe pămînt legată de trup ca *realitate*, iar sufletul (conștiința) ca mijloc de a cunoaște această realitate. Ei vorbesc de funcția biologică, cognitivă etc. a conștiinței, ca și cum trupul s'ar servi de conștiință pentru conservarea și dăinuirea sa. Pentru toate speculațiunile privind „transcendentul" ei n'au decît un zîmbet ironic sau îngăduitor. Ei cred a putea înlătura toate aceste speculațiuni prin argumentul ingenios că „dacă omul are suflet, îl are și puricele". Dar mergînd pe acelaș drum, dece să nu atribuim și plantelor și în sfîrșit și materiei anorganice „suflet". Iată-ne deci ajunși la animism și hylozoism! Dar, in acest caz, Iliada putea fi scrisă și de un purice, sau de un cristal — într'un fel oarecare. Nu vedem însă niciun început și nicio încercare în această direcție. Există purici geniali sau muște talentate? In ce stă inteligența cîinelui? Iar dacă un cîine intră în *istorie*, asta se întîmplă precum știm prin participarea la istoria umană și nici decum la istoria cîinească...

Ne dăm deci seama că „naturaliștii" abuzează de posibilitățile limbajului pentru a răsturna ordinea logică, ordinea cugetării prin care se creează lumea reală, care *pentru ei* este transcendentă, adică neînțeleasă, deoarece pornesc dela premise greșite.

E lămurit doar că lumea spirituală, istorică, reprezintă realitatea, existența neschimbată, vecinică și nemărginită. „Socrate" este vecinic acelaș, el nu este nici copil, nici moșneag, ci este *Socrate* și rămîne *Socrate* așa cum *Napoleon* rămîne *Napoleon*. Putem avea imagini vizibile reprezentînd pe Socrate sau Napoleon, dar aceste imagini nu sunt necesare pentru „cunoașterea" acestor bărbați. Cum, pe de altă parte, putem avea fotografii reprezentînd oameni pe cari nu-i cunoaștem de loc și nici nu-i vom cunoaște niciodată. Intîlnim doar atîta lume pe stradă, imagini „vii", cari totuș nu ne spun nimic, pe cînd pe Eminescu de pildă îl cunoaștem atît de bine, deși nu l-am *văzut* niciodată. Și cîți nu trăesc și vor trăi în comuniune cu Eminescu, deși, după părerea naturaliștilor, Eminescu e *mort*, nu mai *există*.

Prin urmare ni se pare mai natural să nu renunțăm la lumea reală, *spirituală*, ci să năzuim a rămînea în ea și a o cunoaște cît se poate de bine, considerînd lumea materială ca un mijloc, fără îndoială imperfect dar perfectibil, pentru cunoașterea celei spirituale. Problema ce ni s'a impus este însă de a arăta cum germinează sufletul, cum se desvoltă și cum se *naște*, devenind independent și, în urmă, în stare să-și păstreze unitatea și nemurirea în *ordinea spirituală*. Ceea ce religia creștină ne înfățișează ca adevăr *revelat*,

filosofia o poate demonstra: moartea trupească nu este decît începutul vieții vecinice în lumea spirituală.

Dar, și aci trebue să notăm deosebirile între învățătura creștină și filosofie, demonstrația filosofică neputîndu-se întinde asupra întregei probleme ci numai în măsura ce experiența ne poate conduce spre elucidarea ei treptată.

Așa de pildă, doctrina creștină îi atribue omului chiar dela naștere (dacă nu chiar din momentul concepției) un suflet, fără să poată demonstra de unde vine sufletul, adică: dacă a existat și înainte și în ce formă. Filosofia, după datele experienței, nu poate răsturna această pozițiune, dar nici n'o poate confirma. Noi nu putem spune decît că nașterea trupească a individului e întîmplătoare, contingentă — *ca trecere din ordinea fizică în cea biologică.* Aci, în ordinea biologică, odată născut individul e supus legilor finalității biologice și își împlinește destinul său, contribuind la perpetuarea speciei. Totașa însă, ieșirea sa din ordinea biologică și trecerea în ordinea spirituală, este contingentă. Nu putem descoperi *necesitatea* nașterii sufletului, ci numai posibilitatea în condițiuni ce se pot determina.

Dar, odată născut și intrat în ordinea spirituală, sufletul își urmează destinul său după legile libertății. Iar libertatea sa este o libertate față de legile biologice, așa cum finalitatea biologică reprezintă, în diferitele ei trepte, o emancipare, liberare de legile mecanice ale materiei anorganice, și, deci, o pregătire pentru dobîndirea libertății spirituale pentru depășirea ordinei biologice.

Dacă doctrina noastră ar rămînea împovărată încă de concepția curentă a fizicienilor, a oamenilor cari cred a putea construi Universul din atomi, libertatea spirituală ar însemna într'adevăr „anarhie", adică autonomie desăvîrșită și absolută a individului, așa cum ni se înfățișează de fapt *solipsismul practic* (moral). Individul evadat din ordinea mecanică și cea finală, devenit subiect liber, ar avea dreptul să se creadă suveran și liber de orice *lege. O lege a libertății,* după această concepție ar implica o contradicție. In clipa ce individul s'ar crede *legiuitorul său propriu,* deci autonom (așa cum definește *Kant* libertatea morală), el devine „anarhist". Ordinea morală nu s'ar putea ivi decît dacă (*din întîmplare,* zicem noi,) toți indivizii și-ar da aceleași legi, ar fi deci conduși, printr'o întîmplare misterioasă sau o armonie prestabilită, de legea morală (formulată pentru conștiința umană în imperativul categoric).

Dar doctrina noastră cată să explice cum se formează acordul între conștiințe, între suflete și cum în acelaș timp, chiar prin acest acord și în măsura ce se stabilește acordul, se înfăptuiește *libertatea individuală față de ordinea biologică și cea mecanică.*

Dar atunci, se va spune, în ordinea spirituală nu există bine zis libertate, ci supunere supt legile ordinei spirituale? Deslegarea definitivă a acestei probleme trebuește amînată pînă la lămurirea deplină a genezei și nașterii sufletului. In mod cu totul provizoriu am putea doar spune: și față de legile lumii spirituale omul ar

putea deveni liber, ***dacă ar fi în stare s'o depăşească***, adică dacă ar fi în stare să cunoască ***ordinea universală***, să cunoască adică planul lui Dumnezeu, structura Universului considerat ca operă a lui Dumnezeu. Dar atunci omul ar trebui să devie zeitate. Nu numai ca încercare trufaşă de a se crede egal lui Dumnezeu, ci ca experiere, ca stăpînire de fapt a Universului şi posibilitate de a întrebuinţa Universul ca instrument pentru înfăptuirea scopurilor proprii.

Numai cei ce n'au înţeles şi nu pot înţelege punctul nostru de plecare pot cădea în astfel de rătăciri mintale. Numai ***moniştii*** de tot felul pot ajunge la această nebunie, crezindu-se, fiecare din ei, centru al Universului, sau ***unic subiect***, faţă de Universul-obiect. Un astfel de ***monist*** este în teorie totdeauna şi solipsist; pentru el există Universul ca totalitate şi în afară de Univers el ca subiect care contemplă Universul. Dar atunci ar exista totalitatea şi încă ceva — ceea ce e o contradicţie, nemaivorbind de faptul că experienţa nu ne îngădue să vorbim de „Univers" ca obiect perceptibil. Termenul de Univers e o noţiune de limită şi nu înseamnă decît non-Eul faţă de Eu — într'un anumit moment concret (istoric) al evoluţiei Eului. Dar tocmai pe acest Eu îl căutăm şi la el trebue să ne întoarcem pentru a-l urmări în fazele desvoltării sale pînă la despărţirea sa de non-Eu în cîmpul experienţei senzibile şi pentru a-l surprinde în trecerea sa spre libertate, spre emancipare de legile cari determină ordinea non-Eului.

Traian Brăileanu

ALEGERILE

Cînd scriem aceste rînduri, lupta electorală e în toiu. Guvernul pare hotărît să-şi scoată cu toate mijloacele imaginabile o majoritate parlamentară. Cele 40 % din totalitatea voturilor constituesc pentru guvern ţinta finală a tuturor străduinţelor sale. Guvernul a rămas deci pe linia tradiţiei — electorale. In lipsa popularităţii proprii, partidul liberal a căutat aliaţi mai iubiţi de marea mulţime a alegătorilor şi a crezut că-i poate găsi în „vaidişti" şi „iorghişti". Dar încrederea în popularitatea aliaţilor nu pare a fi prea mare, aşa că principiul libertăţii alegerilor a fost supus interpretării obişnuite în asemenea cazuri, interpretare ce găseşte o înţelegere adîncă mai ales la organele însărcinate cu menţinerea ordinei publice.

O inovaţie a Guvernului în materie electorală reprezintă măsurile luate pentru a împiedica participarea studenţilor la propaganda electorală. ***Exmatricularea:*** iată formula mîntuitoare pentru a stăvili

„anarhia de dreapta"! Ni se făgăduesc şi alte măsuri de ordine şi disciplină, după ce guvernul îşi va fi cucerit cele 40 %. Mergem deci spre o ordine perfectă, ideală, spre înfăptuirea „păcii eterne", în politica internă. Deci spre un fel de cimitir politic. Işi inchipuesc liberalii că-şi vor institui o dominaţiune eternă?

Cu ce mijloace şi mai ales pentru care scop? Dar despre acestea vom scrie pe larg după alegeri!

REVISTA CĂRŢILOR

Vasile Băncilă, Tragicul lui Pîrvan şi Tragicul modern. Brăila 1937. 26 pg. (Extras din revista „Foaia învăţătorului 1937). Autorul retipăreşte, la zece ani dela moartea lui Pîrvan, „un capitol dintr'un studiu mai întins despre Pirvan, complect pus la punct de multă vreme, dar care nu va apare curînd". Dar ar fi de dorit să apară cit se poate de curînd, căci studiile d-lui Băncilă sînt adevărate fişii de lumină în viaţa noastră culturală.

Ernest Bernea, Stil legionar. Iarăş una din micile, dar atît de grele cărticele ale revistei „Rînduiala". Cuprinde 5 scurte capitole: Stil legionar, Cîntecul, Istoria, Natura, Om nou. Lectură folositoare şi tămăduitoare de suflet.

REVISTA REVISTELOR

Il premăresc în rînduri scrise cu dragoste şi duioşie pe eroul general *Gheorghe Cantacuzino* toate revistele şi foile legionare. Insemnăm aci ca vrednice de citit şi de păstrat: *Glasul Strămoşesc*, Cluj, An. IV, Nr. 9 din 1 Noemvrie; *Omul nou*, Brăila, An. II Nr. 29. din 26 Octombrie; *Deşteptarea Romînlei*, Ploeşti, An. IV, Nr. 10, Noemvrie, şi mai ales *Ideea Romînească*, An. II, Nr. 5 1937, care cuprinde: Misiunea Şoimului de *Pavel Costin Deleanu*, Hronic şi pomenire veşnică Generalului Gheorghe Cantacuzino, Sabia lui Dumnezeu şi Cavalerul Neamului de *Horia Stamatu*, Ingratitudinea pigmeilor de *Alexandru Constant*, A trecut un viteaz printre noi de *Iordachi Nicoară*, Despre moartea unui om fără frică de moarte de *Arşavir Acterian*, Marea Descifrare de *Ierodiaconul Cristofor*, — *Dimîndarea*, An. I, Nr. 5, Octomvrie 1937, *Ion Foti*, † Generalul Gh. Cantacuzino-Grănicerul; *General*

Moruzi, Ad memoriam; Generalul Cantacuzino și Macedonenii; Generalul Cantacuzino ca militar; Generalul și Legiunea.

Iconar, III, 2, 1937 cuprinde: *General Cantacuzino-Prezent.* Societatea pentru cultură, inima Bucovinei de *Liviu Rusu*; Pămîntul de *Vasile I. Posteucă*; Moșul Alexandru din Ropcea de *Gheorghe Macrin*; Pictorul Epaminonda Bucevschi de *Ion Negură*; Dl. Ionel Teodoreanu și Jidanii săi de *Barbu Slușanschi*; *Cronici* bogate și variate; Versuri semnează: *Vasile Posteucă, Ion I. Opriș, George Chiopina, Aurel Marin, D. Loghin.*

AM PRIMIT LA REDACȚIE

Cărți și broșuri: *Ernest Bernea*, Filosofia la Universitate (Extras din Rînduiala, vol. II, Caetul 6—7, 1937). 16 pg. Lei 20; *René Hubert*, Credința morală și Norma juridică, trad. de *Const. Neicu Calotescu*, Cluj. 51 pg.

Reviste, ziare, foi: *Orientări*, Moinești, jud. Bacău, VI, 10; *Romînia Eroică*, Cluj, I, 5—6; *Credința*, Cernăuți, VIII, 12; *Cuvîntul preoțesc*, Rădăuți, IV, 21—22; *Ogorul Școalei*, Turda, IV, 1—2—3; *Arhivele Olteniei*, Craiova, XV, 89—91; *Jurnal de Psihotehnică*, Vol. I, Nr. 4; *Pagini Literare*, An. IV (1937) Nr. 10—11; *Romînia Eroică*, An. I, Nr. 7; *Preocupări Didactice* (Piatra-Neamț), An. III, Nr. 1—3; *Rînduri Bănățene*, An. I, Nr. 1; *Avînturi Culturale* (Bîrlad), An. I, Nr. 8; *Curierul* (Sibiu), An. I, Nr. 11; *Plaiuri Săcelene*, (Satulung-Săcele, jud. Brașov), An. IV, Nr. 10; *Școala Țăranului*, An. I, Nr. 10—11; *Buletinul A. G. I. R.*, An. XIX, Nr. 9, 10; *Buletinul O. E. T. R.*, 1937, 10—12; *Reînvierea*, Tg.-Mureș, An. I, Nr. 1; *Revista de Drept public*, București, XII, 3; *Gînd Romînesc*, Cluj, V, 8—10; *Isvorul tămăduirii*, Huși, VIII, 7—8; *Cuvinte nouă*, Cozmeni, III, 1—2; *Ghiocelul*, Tîrgu-Mureș, II, 4; *Economia*, editată de Casa Națională de economie și cecuri poștale București, An. I, 1, 2, 3, 4. *Romînia creștină*, Chișinău; *Legionarii*, Bazargic; *Decalogul*, București; *Chemarea*, Iași; *Presa*, Pitești; *Informații comerciale*, T.-Măgurele; *Cuvîntul Satelor*, Timișoara; *Frontul Romînesc*, Cernăuți; *Gazeta Bucovinenilor*, București; *Innoirea*, Arad; *Ideea Națională*, Buzău.

Redacția și Administrația „Insemnărilor Sociologice“ trimit abonaților și cetitorilor cele mai călduroase urări de fericire de Sfintele Sărbători și Anul Nou.